

פרשת המלך - בין חזון לבין מעשה

פרשת המלך בספר דברים

כי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת

אשימה עלי מלך

ככל הגוים אשר סביבתי:

שום תשים עליך מלך

אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:...." (דברים י"ז, יד - טו).

ההקשר: תהליך היסטורי - כניסה אל הארץ, ירושה ושיבה, בעקבותיו בשילות, תודעה חדשה. בניגוד למציאות ב'תקופת הילדות' של העם שבה א-להים מינה את המנהיגים והם שימשו כשלוחיו במידה רבה, מבקש העם למנות את מנהיגיו, להיות מקור לסמכות ולאחריות.

ואמרת: העם הוא ישות המתוארת בלשון יחיד. 'העם רוצה מלך'.

אשימה: העם מבקש להיות הגורם הממנה, לשמש כמקור הסמכות. הדיבור - בינו לבין עצמו, ביטוי למשאלת לב פנימית.

עלי: המלך מורם מעם, סמכות המוצבת מעליו.

קיומה של סמכות חזקה תאפשר לעם להגשים את רצונותיו באמצעות המלך.

מלך: אין ציון מגביל "לשפטנו". המלך מנהיג את מכלול החיים.

ככל הגוים אשר סביבתי: לימוד מן הגויים הקרובים אלי, ביטוי לקיומו של קשר בין העם לבין שכניו.

שום תשים עליך מלך: העם ממנה מלך. בעקבות הבשלות לעמדת האחריות, האחריות הופכת למצווה.

אשר יבחר ה' אלהיך בו: א-להים בוחר - מאשר את מינוי העם ומשרה שכינתו על המלך.

בקשת המלך בספר שמואל

(ד) ויתקבצו כל זקני ישראל ויבאו אל-שמואל הרמתה: ויאמרו אליו

הנה אתה זקנת ובניך לא הלכו בדרכיך

עתה שימה לנו מלך לשפטנו

ככל הגוים:

ויאמר ה' אל שמואל שמע בקולם והמלכת להם מלך... ויאמר שמואל אל אנשי ישראל לכו איש לעירו (פרק ח', כב)

וה' גלה את אֶזְנֵן שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד לַפְּנֵי בּוֹא שְׂאוּל לֵאמֹר: כַּעַתְּ מִחַר אֲשַׁלַּח אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ בְּנִימֵן וּמִשְׁחָתוֹ לְנָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְהוֹשִׁיעַ אֶת עַמִּי מִיַּד פְּלִשְׁתִּים... (ט', טו-טז)... ויאמר שמואל אל כל העם הראיתם אשר בחר בו ה' כי אין כמהו בכל העם וירעו כל העם ויאמרו: יחי המלך (פרק י', כד)

ההקשר: התהליך ההיסטורי המתואר בדברים עומד בבסיס העיתוי לבקשה - לאחר הכניסה אל הארץ, הירושה והשיבה, מימי השופטים ועד שלהי ימי שמואל. הכתוב לא מתייחס להקשר באופן ישיר.

ויאמרו: תיאור קונקרטי בלשון רבים. תיאור בלשון יחיד 'העם רוצה' עדיין לא אפשרי, מכיוון שהעם עדיין לא בשל לכך. המניע הוא אילוץ - שמואל זקן ובניו לא הלכו בדרכיו. **עתה:** עכשיו. זהו מענה לכאן ולעכשיו. פרקטיקה ופחות חזון.

שימה: העם עדיין לא בשל למנות מלך והוא מבקש משמואל למנות.

לנו: בקשתם אינה למלך מורם מעם וגם לא למלך חזק. צמצום סמכויותיו מתבקש במקום שבו הסמכות אינה בידי העם (אלא בידי הנביא אליו הם פונים).

מלך לשפטנו: המודל דומה למודל שבספר שופטים. ללא מערכת שלטונית (שרים ועבדים), ללא אחריות כוללת.

ככל הגוים: הלימוד מן הגויים הוא מופשט, מושגי. אין לגיטימיות לקשר מוחשי עם הגויים אשר סביבותם.

ויאמר ה' אל שמואל שמע בקולם והמלכת להם מלך: שמואל מצטווה למנות את המלך. למעשה, שמואל מחכה למוצא פי א-להים.

וה' גלה את אֶזְנֵן שְׁמוּאֵל יוֹם אֶחָד לַפְּנֵי בּוֹא שְׂאוּל לֵאמֹר: כַּעַתְּ מִחַר אֲשַׁלַּח אֵלֶיךָ אִישׁ מֵאֶרֶץ בְּנִימֵן וּמִשְׁחָתוֹ... - א-להים הוא שקבע מי יהיה המלך. שמואל משמש כמוציא לפועל לקביעה האלהית.

